

บทที่ 6

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ประกอบด้วย ภูมิหลังก่อนตัดสินใจข้ามชาติ การดำเนินชีวิตในบริบทแรงงานข้ามชาติหรือคนต่างด้าว ภาวะสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองของแรงงานข้ามชาติชาวลาวและบทบาทในการดูแลสุขภาพของเครือข่ายทางสังคมแรงงานข้ามชาติชาวลาวจากบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ภูมิหลังก่อนก้าวข้ามสู่ภาคเกษตรกรรมในต่างแดน

การข้ามชาติของชาวลาวถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติที่ต้องการสร้างรายได้จะพยายามเข้ามาหางานทำในประเทศไทย ทั้งที่เป็นทางการมีกฎหมายเข้ามาและลักลอบเข้ามา มีเครือข่ายทางสังคมเป็นทั้งเครือข่ายและเพื่อนแรงงานเช่นกัน โดยให้ข้อมูลชักชวนย้ายถิ่นข้ามชาติ เพราะการเข้า-ออกเมืองไทยนั้น สามารถเลือกช่องทางเข้ามาได้ตามใจ เช่น หากมีการลักลอบเข้ามา ชาวลาวจะอาศัยที่มีหน้าตาและภาษาพูดเหมือนชาวอีสาน ดังนั้นการเลือกช่องทางข้ามชาติจึงตัดสินใจเลือกข้ามทางจังหวัดเลยและหนองคาย เพื่อให้กลมกลืนและยากที่จะแยกแยะ แรงงานชาวลาวมีเป้าหมายเพื่อมาสร้างฐานะให้กับตนเองและครอบครัว โดยความคาดหวังว่าประเทศไทยจะมีงานทำและรายได้ดี เมื่อเดินทางข้ามลำโขง (ข้ามชาติ) ถ้าผ่านระบบการขึ้นทะเบียนคนต่างด้าว ก็จะมีการตรวจร่างกาย สะดวกแก่การดูแลสุขภาพตนเองในต่างแดน เมื่อมีโรคประจำตัวและถือโอกาสการเฝ้าระวังและเตือนภัยการระบาดของโรคติดต่อไปด้วย ดังจะเห็นได้จากเมื่อก่อนนี้ชาวลาวสามารถข้ามไป-มาระหว่างชาติได้อย่างสะดวกสบาย บางรายก็เข้ามาประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายและ “การหย่าร้าง” แล้วมีสามีใหม่ ถือว่าเริ่มเป็นเรื่องปกติ

นอกจากนี้การข้ามชาติของชาวลาว บางครั้งก็ผ่านกระบวนการเข้าเมืองตามกฎหมาย เพื่อมาใช้ชีวิตใหม่ที่ดีขึ้น แต่ด้วยความเป็นคนต่างถิ่นจึงมีความไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิต มีความกลัวในฐานะคนต่างด้าว สะท้อนให้เห็นในรูปของการเดินไว ซึ่งสื่อถึงพฤติกรรมหลายอย่าง เช่น ไม่อยากอยู่ในพื้นที่ทางสังคมเป็นเวลานาน ๆ เพราะเกรงว่าคนจะจับได้ (กรณีลักลอบเข้าเมือง) หรือด้วยความเป็นแรงงานเข้ามาหารายได้ จึงจำเป็นต้องทำเวลาเพื่อแข่งกับงาน เป็นต้น

แรงงานข้ามชาติชาวลาว มีข้อมูลเพียงพอในการข้ามชาติเข้ามาในเมืองไทย โดยผ่านเครือข่ายทางสังคม เช่น เพื่อน ๆ ญาติและนายหน้า และยังสามารถเลือกช่องทางเข้าเมืองได้อย่างสะดวกสบาย ตามเงื่อนไขของตนเองและทางการ มีความคุ้นชินกับการเข้ามาที่ผิดต่อบัตรอนุญาต ด้วยมีความเชื่อว่าถ้ามีค่าปรับก็จะอยู่นานเท่าไรก็อยู่ได้ และอาจจะคุ้มเมื่ออยู่แล้วมีรายได้เพียงพอที่จะจ่ายค่าปรับ ซึ่งการจ้าง

แรงงานในไทยมีการจ้างงานให้เงินไปเรื่อย ๆ ทั้งที่รู้งานเป็นแรงงานเถื่อนก็จ้างเพื่อลดต้นทุนค่าแรง เมื่อตอนกลับก็เสียค่าปรับ (500-1,000 บาท) ก็ถือว่าคุ้มเมื่อมีงานทำไปนาน ๆ จากปรากฏการณ์ดังกล่าวถือได้ว่าการข้ามชาติของชาวลาวเป็นเรื่องปกติ เพราะระบบเศรษฐกิจและสังคม ได้ส่งผลกระทบให้ชาวลาวจำเป็นต้องข้ามชาติ เพื่อแสวงหาแหล่งทำงานสร้างรายได้ โดยใช้เงินเป็นตัวตั้งเพื่อชีวิตที่ดีกว่า ด้วยภาษาสื่อสารมีความหมายใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวได้ง่ายขึ้น

ส่วนภาวะสุขภาพของแรงงานข้ามชาติชาวลาวในภาคการผลิตเกษตรกรรมนั้น ชาวลาวยังขาดการดูแลสุขภาพในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ วางแผนครอบครัว เช่น มีบุตรจำนวนมาก เป็นต้น เมื่อมีบุตรจำนวนมาก ก็ทำให้คุณภาพชีวิตค่อนข้างจะไม่ค่อยดีนัก ดำเนินชีวิตอยู่ในภาวะเสี่ยงทางสังคม เช่น การลักลอบอพยพแรงงาน เป็นต้น บางรายก็หย่าร้างกับสามีก่อน จึงได้เดินทางข้ามชาติเข้ามาประเทศไทย บางรายก็เข้ามารับจ้างแล้วอยู่กันคนละแดนทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นและแตกแยกในที่สุด แล้วจึงเข้ามารับจ้างตัดอ้อยอยู่กับนายจ้างในเมืองไทย มีภาวะเสี่ยงต่อการถูกจับกุมในฐานะลักลอบเข้าเมือง นอกจากนี้ยังไม่สามารถดูแลสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อจากการที่มาตั้งถิ่นฐานในไร่อ้อย ที่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อนำโดยแมลง เช่น โรคไข้มาลาเรียจากยุงก้นปล่องและใช้สมอองก์เสบจากยุงรำคาญ เป็นต้น รูปธรรมหนึ่งให้เห็นชัดเจนว่าขาดการดูแลสุขภาพในด้านการส่งเสริมสุขภาพ อนามัยแม่และของชาวลาว คือ แรงงานชาวลาวแต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย ไม่พร้อมที่จะเป็นแม่ ซึ่งแม่ที่พร้อมสมบูรณ์ควรมีอายุระหว่าง 21 – 35 ปีเต็ม หลังจากแต่งงานไม่กี่ปีก็พบว่ามีบุตรถึง 2 คน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ขาดการวางแผนครอบครัว

เหตุผลหนึ่งที่ทำให้ต้องเกิดการข้ามชาติมาที่เมืองไทย คือ ชาวลาวคาดหวังว่าจะมีรายได้ดี หรือต้องผ่านจุดวิกฤตของชีวิตหลายอย่าง เช่น สามีทิ้ง เป็นต้น ซึ่งชีวิตคู่ของหญิงชาวลาวเป็นชีวิตที่ไม่มั่นคง ซึ่งจะสังเกตได้จาก แรงงานข้ามชาติชาวลาวส่วนใหญ่หากเป็นหญิงจะเป็นหญิงและผ่านการหย่าร้าง มีสามีใหม่ที่เคยกันในช่วงรับจ้าง นอกจากนั้นยังมีลูกที่ต่างพ่อ ที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกันในครอบครัว ที่น่าจะมีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของครอบครัวในมิติทางด้านจิตใจและสังคมด้วย สะท้อนให้เห็นว่าหญิงแรงงานข้ามชาติชาวลาวได้ผ่านงานรับจ้างทั่วไปมามากมาย ก่อนที่จะมาเลือกงานรับจ้างในภาคเกษตรกรรมในประเทศไทยที่เป็นอาชีพหลัก ตอนเข้ามาไม่ได้คาดหวังในอาชีพที่ชัดเจน จะต้องหางานเอง พอมีเงินออมแล้วจะมีวิธีการและรูปแบบส่งเงินกลับบ้านที่แตกต่างกันไป จากการสังเกตจะพบว่าชาวลาวจะติดต่อกับเครือข่ายทางสังคมที่เป็นญาติและเพื่อนบ้าน มีการติดต่อกันผ่านโทรศัพท์มือถืออยู่ตลอดเวลาเพื่อความมั่นคงของตนเอง

2. สภาพแวดล้อมในการทำงานและชีวิตใหม่ในต่างแดน

จากการสัมภาษณ์ พอสรุปได้ว่า การข้ามชาติของแรงงานชาวลาวนั้น ประเทศไทยได้สร้างความมั่นคงให้กับประชาชนชาวลาวเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามโอกาสการแพร่ระบาดของโรคระหว่าง

ประเทศ ก็มีสูงเพราะบางรายที่ลักลอบเข้ามาไม่ผ่านการตรวจโรคก่อนเข้าประเทศ โดยเฉพาะโรคที่เกิดจากไวรัสเพราะมีหลายสายพันธุ์ เช่น ไข้หวัดนก (H_5N_1) ไข้หวัดใหญ่ (H_1N_1) ไข้เลือดออกและกลุ่มปรสิต เช่น โรคเท้าช้างและมาลาเรีย เป็นต้น ด้วยความต้องการที่จะทำให้เกิดความมั่นคงทางสังคมมากขึ้นหรือส่วนหนึ่งก็ตั้งใจจะมีสามีเป็นชาวไทย จึงได้อยู่กินกับชายไทยโดยไม่ผ่านการตรวจเลือดก่อนใช้ชีวิตร่วมกัน ถือได้ว่าเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV หรือโรคเอดส์ นอกจากนี้ยังเสี่ยงต่อการหย่าร้างสูงเมื่ออยู่กันไประยะยาว เพราะไม่ได้มีพันธะสัญญาอะไรผูกมัด เช่น ค่าสินสอดหรือทะเบียนสมรส เป็นต้น มีญาติห่าง ๆ ชาวลาว เป็นเครือข่ายทางสังคม

สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ลักษณะอาชีพเป็นอาชีพรับจ้าง ที่นายจ้างจะว่าจ้างให้ทำอะไร ส่วนหนึ่งก็เป็นรับจ้างทั่วไปรายวัน ต่อมาจึงมาทำงานรับจ้างในภาคเกษตรกรรม เพราะรายได้จะจ่ายเป็นก้อน แต่อย่างไรก็ตามแรงงานข้ามชาติที่เป็นชายก็จะมีลักษณะงาน ความเป็นอยู่ที่มีภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพ ดังจะเห็นได้จากการใช้เครื่องมือกระตุ้นให้ทำงานตลอดคืนที่เสี่ยงต่อโรคหัวใจล้มเหลวหรืออุบัติเหตุ และการเข้าไปนอนค้างคืนในไร่อ้อยที่เสี่ยงต่อโรคติดต่อที่นำโดยแมลงและสัตว์มีพิษอื่น ๆ ส่วนแรงงานข้ามชาติที่เป็นหญิง เมื่อมีครอบครัวใหม่ชาวไทยแล้ว ก็จะสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ด้านเศรษฐกิจโดยการสร้างรายได้จากอาชีพเสริมในครอบครัว ด้านสังคมโดยสร้างความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านและญาติ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงด้านสุขภาพในมิติทางด้านจิตใจไปด้วย

สภาพแวดล้อมในการทำงานและชีวิตใหม่ในต่างแดนของแรงงานข้ามชาติชาวลาว ดำเนินไปด้วยความลำบาก ต้องรับผิดชอบทั้งครอบครัวเดิมที่ลาวและครอบครัวใหม่ในไทย ต้องขยันขันแข็งและตื่นแต่เช้า ทำให้มีเวลาพักผ่อนน้อย อีกทั้งหากเป็นผู้มีรูปร่างอ้วน ก็เสี่ยงต่อโรคแทรกอีกด้วย

3. ภาวะสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองของแรงงานข้ามชาติชาวลาว

การดูแลสุขภาพภายใต้ข้อจำกัดในสิทธิ ได้แก่ สิทธิตาม พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน สิทธิด้านสุขภาพ เช่น สิทธิในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ และสิทธิมนุษยชน ประกอบกับเป็นแรงงานข้ามชาติ ไม่มีเอกสารสิทธิที่จะแสดงตนเมื่อเจ็บป่วยและยังต้องหลบซ่อนตัว บางครั้งจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพตนเองเป็นอย่างดี

จากเป้าหมายของแรงงานข้ามชาติเพื่อความคาดหวังที่จะสร้างรายได้ ส่งเงินกลับคืนให้ครอบครัว แต่หากส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย ที่เข้ามาในประเทศไทยทั้งที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองและไม่ได้รับใบอนุญาตทำงานหรือได้รับใบอนุญาตทำงาน ทำงานไม่ตรงอาชีพหรือไม่ตรงสถานที่หรือไม่ตรงตามระยะเวลาที่ได้รับการอนุญาต ซึ่งแรงงานประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labor) เป็นแรงงานระดับล่าง เช่น กรรมกรก่อสร้าง ประมง การเกษตร เป็นต้น ซึ่งภาครัฐไม่อาจควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึงและไม่ทราบจำนวนที่แท้จริง ดังนั้นระบบสุขภาพที่จะเข้าไป การ

ส่งเสริมและป้องกันการเจ็บป่วย ตลอดจนการดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยและการฟื้นฟูสภาพหลังเจ็บป่วยนั้น ไม่สามารถที่จะดำเนินการได้อย่างครอบคลุม ทั้งสุขภาพทางร่างกาย ทางจิตใจ สังคมและทางปัญญา

แรงงานข้ามชาติชาวลาวส่วนใหญ่ไม่ค่อยป่วย ร่างกายแข็งแรงดี เวลาว่างก็ออกกำลังกาย เช่น เดินเล่น ร่วมกับชุมชนออกกำลังกาย ถ้าป่วยหรือไม่สบายก็จะหาซื้อยากินเอง หรือได้มาจากนายจ้าง หากเป็นมากก็ไปที่สถานีนามัยหรือโรงพยาบาล ก็สามารถขอรับบริการสุขภาพได้ เพียงแต่แสดงบัตรประจำตัว คนต่างด้าว หรือหนังสือเดินทางประจำตัว เจ้าหน้าที่ในสถานบริการก็ให้บริการสุขภาพเป็นอย่างดี

ถือว่าแรงงานข้ามชาติสามารถเข้าถึงบริการหลักประกันสุขภาพได้อย่างเท่าเทียมกัน ตามที่ข้อเสนอขององค์กรพัฒนาเอกชน อาทิ คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย เครือข่ายปฏิบัติการเพื่อแรงงานข้ามชาติ (ANM) องค์กรชุมชน และแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ที่ได้ร่วมแถลงข่าวและเสนอต่อภาครัฐ คือ แรงงานทั้งไทยและแรงงานข้ามชาติทุกคนต้องเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ หลักประกันสังคม การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและมีเสรีภาพในการเดินทาง พร้อมเสนอว่าการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติ รวมถึงบุตร ผู้ติดตาม จะเป็นหลักประกันในชีวิต การดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีส่วนร่วมและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ต่อไป

4. พฤติกรรมสุขภาพ

4.1 พฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก

แรงงานข้ามชาติชาวลาว มีการสร้างสุขภาพทั้งทางกาย ผ่านการดูแลสุขภาพโดยเจ้าหน้าที่สถานีนามัย ใกล้บ้าน มีสุขภาพทางจิตใจผ่านการออกกำลังกายเดินแอโรบิกกับเพื่อนบ้าน สุขภาพทางสังคม จากการร่วมกิจกรรมออกกำลังกาย ส่วนหนึ่งชาวลาวมีความรู้และมีความสนใจในสุขภาพได้เป็นอย่างดี ในการดูแลสุขภาพตนเอง ที่จะเลือกใช้หรือซื้อบริการด้านสุขภาพอย่างเสรี

4.2 พฤติกรรมสุขภาพเชิงลบ

สืบเนื่องจากลักษณะงานเป็นงานรับจ้างในภาคเกษตรกรรม แรงงานข้ามชาติชาวลาวยังต้องพึ่งเครื่องตัดหญ้ากำลัง เช่น กระตังแดงหรือ M-100 ด้วยความเชื่อว่าจะทำให้ไม่อ่อนเพลียในการตัดหญ้า จะได้มีแรงตัดหญ้าได้จำนวนมาก ๆ นั่นก็หมายถึงจะได้เงินมากตามไปด้วย หลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ก็นั่งดื่มเหล้าหรือเบียร์บ้าง รวมทั้งการดื่มเหล้าเบียร์ในงานบุญในหมู่บ้าน ยังถือว่ามีพฤติกรรมสุขภาพเชิงลบ หรือพฤติกรรมเสี่ยงที่ปฏิบัติแล้วจะส่งผลเสียต่อสุขภาพอยู่ด้วย อาจกล่าวได้ว่า แรงงานข้ามชาติชาวลาวยังมีพฤติกรรมเชิงลบหรือพฤติกรรมเสี่ยงที่ปฏิบัติแล้วจะส่งผลเสียต่อสุขภาพ ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพหรือป่วยเป็นโรค

อย่างไรก็ตามพฤติกรรมเสี่ยงของแรงงานข้ามชาติ ที่เป็นปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ เช่น สิทธิในหลักประกันสุขภาพ สิทธิในการได้รับการคุ้มครองแรงงาน แรงงานข้ามชาติเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ ปัจจัยทางสังคมที่กำหนดสุขภาพตามสภาพเงื่อนไขทางสังคมหรือปัจจัยทางสังคมแต่ละตัวที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของแรงงานข้ามชาตินั้น แรงงานข้ามชาติชาวลาวมีปรากฏให้เห็นน้อยมาก เพราะพื้นที่ทางสังคมไม่เปิดโอกาสให้เรียกร้อง ต่อรองสิทธิค่อนข้างมีจำกัด แรงงานข้ามชาติชาวลาวเองก็ได้อยู่ในสถานะที่ตนเองมีความพึงพอใจแล้วในระดับหนึ่ง แม้ว่าจะถูกลดรอนสิทธิบ้าง แต่ก็อยู่ในระดับที่ยอมรับได้เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศของตน เช่น

5. บทบาทเครือข่ายทางสังคม

นอกจากนี้บทบาทของเครือข่ายแรงงานข้ามชาติชาวลาวรวมทั้งนายจ้าง ก็มีความสำคัญ ในการดูแลสุขภาพของแรงงานข้าม รวมทั้งบทบาทเครือข่ายทางสังคมของเพื่อนชาวลาว ที่คอยเตือนให้พักผ่อน อย่าไหม้ทำงานหนักมากเกินไปและคอยเตือนให้คำแนะนำในการรักษาพยาบาลให้กำลังใจกันจากการที่พามาตลอด แนะนำเรื่องต่าง ๆ ไปมาหาสู่กันทุกวัน รวมทั้งญาติที่เมืองลาวก็โทรถามข่าวอวยพรให้กำลังใจ นอกจากนี้ยังมีญาติ พี่น้อง ในหมู่บ้านและเพื่อนที่กรุงเทพฯ โทรมา มาคุยกันให้คำแนะนำการเลี้ยงลูก อาสาสมัครสาธารณสุข ก็มาเยี่ยมบ้านคอยสำรวจข้อมูลและแนะนำการมีสุขภาพดี

สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทของเครือข่ายทางสังคมของแรงงานข้ามชาติชาวลาว รวมทั้งนายจ้าง ได้มีบทบาทในการดูแลสุขภาพเป็นอย่างดี ทำให้กลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวลาว สามารถดูแลตนเองได้ ถึงแม้ว่าบางครั้งต้องอาศัยยาชุดตามร้านชำในหมู่บ้านในการบรรเทาอาการเจ็บป่วย นั่นก็เป็นเพียงสุขภาพกายเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันสุขภาพด้านจิตใจและด้านสังคม แรงงานข้ามชาติชาวลาวกลุ่มนี้ ยังคงแสดงให้เห็นว่ามีมากพอที่จะดูแลตนเองได้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าส่วนหนึ่งจะมีเครือข่ายทางสังคม ให้การสนับสนุนดูแลและช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาด้านสุขภาพด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

6.1.1 ควรส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายทางสังคม เพื่อการสนับสนุนและดูแลกันด้านสุขภาพ

6.1.2 แรงงานข้ามชาติมีข้อจำกัดในการสื่อสาร ดังนั้นควรใช้ภาษาถิ่นในกิจกรรมด้านสุขภาพในกลุ่มแรงงานข้ามชาติในภาคเกษตรกรรม

6.1.3 แรงงานข้ามชาติส่วนหนึ่งได้ลักลอบเข้าเมือง โดยไม่ผ่านการตรวจร่างกาย ควรเพิ่มมาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคระบาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในกลุ่มแรงงาน

6.1.4 ควรเพิ่มมาตรการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ในระบบประกันสุขภาพสำหรับแรงงานข้ามชาติให้มีความเหมาะสม โดยเรียกเก็บค่าประกันสุขภาพรายหัวระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติ และเพื่อการดูแลควบคุมโรคที่อาจเกิดขึ้นได้ในระดับนานาชาติ